

Atomhéjfizikai Albizottságnak a tagja. Közben kitüntettek az Oktatásügy Kiváló dolgozója címmel, a Schmid Rezső díjjal, a Munka Érdemrend ezüst, majd arany fokozatával, az Eötvös Társulat emlékérmével, Április Negyedike érdemrenddel és Eötvös József koszorúval. Időközben életed a Tanszékével és a Kutatócsoportéval egygyé vált. Így folytatódott tovább akkor is, amikor 1987-ben nyugdíjba mentél. Azóta is minden nap bejöttél, dolgoztál, ha mégsem, akkor minden esetben szabadságot vettél ki.

Tisztelt Professor Úr! Őszinte fájdalommal búcsúzom Tőled az Egyetem, a Kar és az összes fizikus nevében!

Mit ígérhetünk Neked mi, akik itt maradtunk Nélküled? Azt, hogy minden módon igyekszünk elkerülni azokat a történelmi zsákutcákat, amelyekben Neked volt részed az elmúlt 79 évben. Azt, hogy nem felejtjük el mélyenszántó, sokszor mosolyra fakasztó böl-

cességeidet. Azt, hogy az általad elindított kutatási irányt sikeresen fogjuk művelni, amíg csak értelme van. Azt, hogy emlékedet megőrizzük, életed pályáját példának tekintve tesszük azt, amit tenni kell, ahogyan Te is tetted.

Isten Veled Professor Úr!

Ketskemény István a Fizikai Szemlében

Ketskemény István: *Jedlik Ányos István (1800–1895) — 1975/115*

Ketskemény István: *A Budó-féle lumineszcencia-iskoláról különös tekintettel a kutatás megszervezésére — 1989/347*

Ketskemény István: *Emlékezés Budó Ágoston születésének 75. évfordulója alkalmából — 1989/360*

Ketskemény István: *Budó emlékülés — 1989/361*

Ketskemény István, Hilbert Margit: *A folyadékok felületi feszültségéről — 1999/412*

Ketskemény István, Farkas Zsuzsa: *Az árapályjelenségek fizikai hátteréről — 2003/320*

BIRÓ GÁBOR (1925–2007)

Hat évtizeden keresztül oktatott. Oktatói munkáját a budapesti tudományegyetem fizika tanszékén demonstrátorként kezdte 1948-ban. Óráit 2007 januárjában még megtartotta.

Biró (Goitein) Gábor Budapesten, 1925. szeptember 26-án született. Az ELTE matematika-fizika tanár szakán 1950-ben végzett. Rövid kísérleti fizikusi munkásság után a fizika elvi kérdései iránti érdeklődése 1953-ban a fizika tanszékről, ahol tanársegéd volt, az egyetem filozófiai tanszékére vezetete. A filozófia szakot is elvégezte 1957-ben. Következetes magatartása miatt könnyen támadhatóvá vált. Így került 1959 júliusában tanársegédként a BME (akkor ÉKMűE) Kísérleti Fizikai Tanszékére, melyet *Gyulai Zoltán* akadémikus vezetett.

Kezdetben itt is kísérleti munkával foglalkozott, ionos kristályok elektromos vezetését mérte. A filozófia iránti vonzalma azonban nem hagyta el. Először a klasszikus fizika kutatás-módszertani kérdéseit, kiteljesedését és túlhaladását vizsgálta. Ezután fordult mindezen kérdések hazai vetületei felé. A klasszikus fizika túlhaladása vezette el a relativitáselmélet történeti-interpretációs kérdéseinek kutatásához, majd ismét a hazai vonatkozásokhoz. Kandidátusi disszertációját *Fenomenológia és modell alkotás szerepe a fizikai kutatás történetében* címmel 1969-ban védte meg. A Nemzetközi Tudománytörténeti Unió (IUHPS) számos kongresszusán szerepelt előadásaival 1965 és 1989 között, a szerve-

zet magyar nemzeti bizottságának titkára volt. 1987 és 2001 között több ciklusban vezetett OTKA-témát. Munkacsoportjában tanszéken kívüli munkatársak, köztük akadémikus, országos múzeum főigazgatója is részt vettek. Eredményeiket százas nagyságrendű publikációban tették közzé.

Fizikatörténeti vizsgálatait meszeszemenően hasznosította a műegyetemi fizika oktatásában. Tanszéki munkatársaival hét jegyzetet írt. Sikeresen megvalósította azt az elképzelést, hogy a fizika ne csak a mérnöki tárgyak alapozó tárgya legyen, hanem a mérnöki tárgyak el-sajátítása után, a negyedik és ötödik évfolyamon, összegező, általános áttekintést nyújtó tantárgy is. Így felső éves közlekedésmérnök-hallgatóknak kvantummechanikát, relativitáselméletet tanított több évtizeden keresztül.

Jó vezetőnek is bizonyult. Szinte akarata ellenére nevezték ki tanszék-vezetőnek 1975-ben, amikor az ak-

kori tudománypolitikára jellemző átgondolatlan átszervezések valamint váratlan halálesetek miatt mint az egyetlen minősített docens maradt a tanszéken, ahol addig (*Mátrai né Zemplén Jolán* halála után) a négytagú Tudomány- és Technikatörténeti Kutatócsoportot vezette. Először is címzetes, illetve félállású docensként három minősített akadémiai kutatót kapcsolt be a tanszék munkájába. A tanszék nem alakította át saját képére, nem tette kutatási irányát a tanszék egyedüli kutatási irányává. Így folytatódott a még Gyulai Zoltán

indította kristályfizikai kutatások. Több oktató szerzett ebből a témából kandidátusi fokozatot. A BME TTK jelenlegi dékánja is ebben a csoportban dolgozott. Támogatta az egyetem profiljának megfelelő épületfizikai vizsgálatokat, amelyek nemcsak pénzt jelentettek a tanszéknek és az oktatóknak, hanem többeknek tudományos előmenetelt. Ebből a témakörből is került ki kandidátus. Az ő tanszékvezetése idején indultak el a kvantumoptikai kutatások. A tanszéken kezdte munkáját olyan fiatal, aki ma egy Max Planck intézet igazgatója. Közvetlen munkatársaiból is lett más tudományos intézetekben igazgató, illetve igazgatóhelyettes. Egyik munkatársa a bostoni egyetemen *Einstein* összegyűjtött munkáinak szerkesztői közé került. Igyekezett az oktató és kutatómunka tárgyi feltételeit is javítani. Átépitette a tanszéket, kihasználatlan folyosórészek felhasználásával jelentősen növekedett a tanszéki szobák száma. Egyetemi tanárrá 1981-ben nevezték ki. A tanszékvezetésről 1988-ban leköszönt.

Nemcsak a saját tanszékével törődött. Mint a BME egyik rektorhelyettese (1978–1987) sokat tett azért, hogy a BME-n létrejöhessen a Természet- és Társadalomtudományi Kar 1987-ben. Apróság, de sokrétű munkájára jellemző, hogy az ő javaslatára került *id. Szily Kálmán* arcképe a dékáni láncra.

Országos szinten is részt vett a szakmai közéletben. A MTA Tudomány- és Technikatörténeti Komplex Bizottságának, az ELFT Fizikatörténeti Szakcsoportjának, az OTKA Tudomány- és Technikatörténeti Zsűrijének elnöke volt. Számos nemzetközi szervezet magyar nemzeti bizottságának volt tagja.

Hetven éves korában, 1995-ben, a BME-n nyugdíjazták. 1996-tól a Gábor Dénes Főiskolán az Alaptudományi Tanszék vezetője lett. A Főiskolán és a LSI Informatikai Oktatóközpontban a tudományos főigazgató-helyettesi posztot is betöltötte. Kapcsolata a BME-vel sem szűnt meg: A BME TTK Doktori Bizottságának tagja volt, és a Fizikai Intézet keretében nyugállományú egyetemi tanárként akkreditált speciálkollégiumokat tartott.

A *Fizikai Szemlében* bő kéttucatnyi cikke, recenziója jelent meg. A *hő problémájáról* írt 1960-ban. Tavaly márciusban adta közre ebben a folyóiratban *Gábor Dénes* és *M. Zemlén Jolán* 1961-es levélváltását.

Szakmai elismerésként megkapta a „Felsőoktatás Kiváló Dolgozója” címet (1975), az MTESZ-díjat (1985),

a BME Emlékérmét (1987). Az MTESZ Emlékérmét 1996-ban a köztársasági elnök adta át neki.

Nagyon szerette családját. 1962-ben nősült meg. Lánya 1966-ban, fia 1971-ben született.

Tartalmas élete 2007. március 8-án ért véget.

Hartmann Ervin
MTA SZFKI

Biró Gábor a Fizikai Szemlében

- Biró Gábor: *A hő problémája* — 1960/165
 Biró Gábor: *A hőtan fejlődése; az első fizikai atomelmélet kialakulása a XIX. század derekán* — 1962/11
 Biró Gábor: *Az entrópiafogalom kialakulásának történetéhez* — 1963/84
 Biró Gábor: *A fenomenológia és a modellalkotás szerepe a fizikai kutatás történetében* — 1965/205
 Biró Gábor: *Az elektromágneses tér fogalmának kialakulása (Faraday és Maxwell)* — 1967/292
 Müller A.: *Quantum Mechanics (Biró Gábor)* — 1974/320
 Biró Gábor: *Fizika és mérés* — 1976/374
 Biró Gábor: *Szily Kálmán (1838–1924) 150 éve született* — 1989/207
 Radnai Gyula, Kunfalvi Rezső: *Európaiságunk egy történeti metszete* (Biró Gábor) — 1989/320
 Nagy Ferenc: *Magyarok a természettudomány és a technika történetében* (Biró Gábor) — 1993/80
 Kovács László: *Fejezetek a magyar fizika elmúlt 100 esztendejéből (1891–1991)* (Biró Gábor) — 1993/212
 Nagy Ferenc: *Bay Zoltán pályája és példája* (Biró Gábor) — 1993/469
 Nagy Ferenc: *Szent-Györgyi Albert és a magyar Nobel-díjasok* (Biró Gábor) — 1993/514
 Marx György, Ronyecz József (szerk.): *Lánczos Kornél 1893 / 1993* (Biró Gábor) — 1994/123
 Biró Gábor: *Nemzetközi Lánczos-centenárium* — 1995/34
 Tarján Imre: *Emlékezés (1994)* (Biró Gábor) — 1996/108
 Endrei Walter (szerk.): *Műszaki innovációk sorsa Magyarországon* (Biró Gábor) — 1996/368
 Biró Gábor: *Farkas Gyula mai olvasata* — 1997/322
Three fundamental papers of Loránd Eötvös (Biró Gábor) — 1998/405
 Biró Gábor, Szász Gábor, Vargha Magda: *Tudomány és technika kapcsolatának történeti változásai* — 2000/212
 Gábor Dénes: *Tudományos, műszaki és társadalmi innovációk* (Biró Gábor) — 2000/214
 Simonyi Károly: *A magyarországi fizika kultúrtörténete (XIX. sz.)* (Biró Gábor) — 2001/138
 Biró Gábor: *Benne van-e az elektrodinamika törvényeiben a relativitáselmélet?* (reflexió a Blészer-Gnädig-Varga cikkekre) — 2001/297
 Jéki László: *KFKI* (Biró Gábor) — 2002/68
 Feynman Richard P.: *A dolgok értelme* (Biró Gábor) — 2002/132
 Kovács László: *Eugene P. Wigner and his Hungarian teachers* (Biró Gábor) — 2002/324
 Biró Gábor: *Gábor Dénes és M. Zemlén Jolán 1961-es levélváltása* — 2006/94

ATOMOKTÓL A CSILLAGOKIG – 2007 ŐSZI PROGRAM

Az előadások délután 5 órakor kezdődnek az ELTE TTK látványos északi tömbjében (1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/A), az Eötvös-teremben (földszint 0.83 terem). A tervezett program:

Szeptember 27. – *Fodor Zoltán*: Az elemi részek fizikája és az anyag eredete az Univerzumban, bevettét mond: *Lendvai János*, a Fizikai Intézet vezetője

Október 11. – *Csörgő Tamás*: Magyarok Amerikában – Forró nyomon az Ősanyag nyomában

Október 25. – *Groma István*: Virtuális anyag!?, Valóság?

November 8. – *Frei Zsolt*: A gravitációs hullámok kutatása földi és űreszközökkel

November 22. – *Geszti Tamás*: A szép és hasznos kvantummechanika

December 6. – *Sólyom Jenő*: Szupravezetés

December 20. – *Veres Gábor*: Milyen eszközökkel figyelhetők meg a világ legkisebb alkotórészei?